

і уніатськими приходами; 3) Надати можливість підготовки в Московському православному богословському інституті своїх кандидатів у священики і постачання з боку Московської Патріархії їх єпархії церковно-богословськими книгами; 4) Щоб Московська Патріархія надала матеріальну підтримку Мукачівсько-Пряшівській єпархії¹.

13 грудня делегація вилетіла із Москви. У Києві їх зустріли уповноважений у справах РПЦ П. Ходченко, його помічник та о. Димітрій, представник митрополита Іоанна. Наступного дня делегація на чолі з ігуменом Феофаном була прийнята митрополитом Київським Іоанном².

Після повернення з Москви ігумен Феофан (Сабов) захворів і передав управління єпархією протоієрею Димітрію Белякову та протоієрею Іоанну Кополовичу. Після свого одужання він скликав збори православного духовенства, на яких запропонував вибрати нового адміністратора. Більшістю голосів був обраний протоієрей Димітрій Беляков.

Ігумен Феофан повернувся на свій колишній приход у с. Тошнадь Берегівського округу.

Ієрей Петро Сабов

Про о. Петра Сабова інформації маємо дуже мало. Відомо, що він народився 14 серпня 1911 р. У 1927-1932 рр. разом з братом навчався в духовній семінарії в Бітолі. Після повернення на Підкарпатську Русь був призначений помічником настоятеля приходу у с. Липча Хустського округу. У 1935 р. переміщений у с. Терново Тячівського округу³. У 1942 р. значиться як священик у с. Руське Поле Тячівського округу. У цьому селі він служив недовго, бо вже через невеликий час згадується у с. Терново.

¹ Якунин В. Внешние связи Московской Патриархии и расширение ее юрисдикции в годы Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. // http://www.krotov.info/history/20/1940/yakunin_1.htm

² Кополович И. В стране чудес // Закарпатська правда. – 1945. – 10 січня. – С. 2.

³ Православный карпаторусский вестник. – 1936. – № 2. – С. 13.

У 1945 р. переселився у с. Тошнадь, де проживала його мати та брат – ігумен Феофан. Він був хворим та лікувався в Берегові у лікаря Лінера. За спогадами о. Василя Самоша, о. Петро був хворим «через постійні допити працівників НКВД, які вимагали від нього доносів на односельчан. Не витримавши постійного нервового перенапруження, о. Петро захворів. За десять днів до вбивства я ще сповідав о. Петра, – писав о. Василій Самош, – йому залишилося жити недовго...»¹.

Вбивство.

О 23 годині 14 червня 1946 р. в будинок ігумена Феофана у Тошнаді увірвалося п'ятеро радянських солдатів. Маймо кілька спогадів про цю подію від різних осіб, наведемо їх нижче.

О. Василій Самош писав: «Вони увірвалися вночі. Не встиг о. Феофан вийти їм назустріч, як його прошила автоматна черга. Постріли прозвучали знову – на цей раз вони були призначені о. Петру, проте він не був смертельно поранений. Дружина о. Петра втекла через вікно, а мати кинулася на підмогу своїм синам – випадок зберіг їй життя. Наймані вбивці кинулися тікати, проте їх наздогнали люди і передали властям»².

За спогадами родини Цуцкових: «Вбивці-кагебісти постукали у двері. Отець Феофан, який відпочивав у окремій кімнаті, підвівся і пішов відкривати (його ж, як священика, прихожани турбували часто в пізній час). Як тільки він відкрив двері, наймані вбивці у військовій формі випустили в нього чергу з автомата. Потім пішли в іншу кімнату і на постелі вбили о. Петра. Мати їхня вибігла на шум – почали і в неї стріляти, але оскільки вона була низького росту, то кулі не зачепили її...»³.

В с. Іза, де народилися брати Сабови, ми записали важливий спогад від Пелагеї Сабов. Вона говорила, що чула від матерів вбитих братів наступне: «Уночі ми почули під дверима крики кількох чоловіків, які вимагали вино. Феофан встав, відкрив двері

¹ Самош В. Наклеп на чесну людину // Новини Закарпаття. – 1993. – 20 травня.

² Там само.

³ Гавриїл (Кризина), ієромонах. Отці Феофан і Петро Сабови – мученики за віру православну // Християнська родина. – 1997. – 30 січня. – С. 3.

та запитав, що треба цим людям. Тоді один із чоловіків сказав: «Попа, ми прийшли по твою душу!», й почав стріляти...»¹.

Отець
Петро Сабов

Як вже вказувалося, вбивці були затримані. Ними виявилися солдати однієї з військових частин, що розташовувалася неподалік. Газета «Закарпатська Україна» 26 липня 1946 р. розмістила наступну інформацію: «Военный трибунал Н-ской части в составе председательствующего гвардии подполковника юстиции тов. Гончарова; членов трибунала гвардии младшего лейтенанта тов. Кривошеина, рядового тов. Чистяго, при секретаре гвардии младшем лейтенанте тов. Максимове, рассмотрел в открытом судебном заседании в присутствии двух с половиной тысяч крестьян, дело об убийстве братьев Сабовых, жителей с. Тошнадь², Береговского округа.

Перед трибуналом предстали обвиняемые: Пушкарь Григорий Васильевич, Ванюшкин Владимир Петрович, Коровин Андрей Семенович, Сергеев Петр Ефимович, Дергач Михаил Михайлович, совершившие злодейское преступление – убийство с целью грабежа братьев Сабовых, Феофана³ и Петра. Непосредственными убийцами являлись Пушкарь и Ванюшкин.

Рассмотрев дело, военный трибунал приговорил к расстрелу Пушкаря Григория Васильевича и Ванюшкина Владимира Петровича. Остальные подсудимые, как непосредственные пособники свершившегося преступления, приговорены к разным срокам тюремного заключения – от 8 до 10 лет.

Крестьяне, присутствующие на процессе, горячим одобрением встретили приговор военного трибунала»⁴.

Проаналізувавши наведені факти, можна прийти до висновків, що версія радянської влади про вбивство з метою пограбування

¹ Спогади жительки с. Іза Пелагеї Сабов // Записав Ю. Данилець 23.06.2005 р.

² В оригіналі Ташгад.

³ В оригіналі Феафона.

⁴ Убийц – к расстрелу // Закарпатська Україна. – 1946. – 26 липня. – С. 4.

не може бути вірною. По-перше, ігумен Феофан жив дуже бідно та скромно, майже не маючи прибутків з свого приходу. По-друге, вбивцям було добре відомо, хто проживає в будинку і кого необхідно ліквідувати. По-третє, якщо метою нападу був грабіж, то чому вбивці залиши живими двох свідків.

Чимало авторів, що писали про вбивство ігумена Феофана та о. Петра схилилися до думки, що це справа рук НКВС. Звичайно, цей каральний орган міг інсценувати напад, показовий суд над вбивцями та їх переведення за межі області. Однак документальних підтверджень цих фактів поки що не вдалося виявити.

Твердження окремих авторів, що о. Феофана було вбито через те, що він був претендентом на єпископський престол та чекав хіротонії найближчим часом, потребує коректури. У декотрих спогадах вбивство відбувається чи не на другий день після поїздки до Москви. Це не відповідає дійсності, адже у Москві ігумен Феофан перебував з 7 по 13 грудня 1944 р., а вбивство сталося 14 червня 1946 р. Цілком ймовірно, що наприкінці 1944 р. – на початку 1945 р. Синод РПЦ розглядав місцеві кандидатури на пост єпископа. І це була не лише кандидатура ігумена Феофана (Сабова), а й прот. Димітрія Белякова, який на той час був уже вдівцем. Вважаємо, що відмовившись від посади адміністратора і передавши її до рук прот. Д. Белякова о. Феофан певним чином дистанціювався від претензій на єпископську митру. Однак Синод РПЦ призначив на Мукачівську православну кафедру 24 жовтня 1945 р. єпископа Нестора (Сидорука), котрий перебував на Закарпатті до кінця травня 1948 р.

Можна також припустити, що вбивство могло статися через о. Петра, якого у с. Терново постійно допитували працівники НКВД. Можливо енкаведисти боялися розголосу про знущання під час допитів.

Поховали братів Сабових 17 червня 1946 р. на цвинтарі жіночого монастиря в Липчі. Похорон був дуже великим, за спогадами сучасників його відправляли 25 священників за присутності тисячі вірників із навколишніх сіл.

Юрій Данилець